

قانون جدید صدور چک

اخیراً قانونی بنام قانون صدورچک بتصویب رسیده که برای اجراء بدادگستری ابلاغ شده است نظر باینکه قانون مزبور در اجراء ایجاد اشکالاتی نموده است بحث مختصری را ایجاب مینماید .

قانون جدید از جهات عدیده اشکالات قدیم را مرتفع ساخته است هر چند باز هم نواقصی بچشم میخورد که محتاج به تجدید نظر است نکته مهمی که در قانون جدید قابل توجه است ماده ۴ آنست که بخلاف قدیم که دارنده چک لازم بود بوسیله اظهارنامه یا هر وسیله دیگر سوء نیت صادر کننده را باثبات برساند فعلاً صادر کننده چک باصطلاح عامیانه کشنده چک باید حسن نیت خود را ثابت کند و دارنده چک جز شکایت جزائی اقدام دیگری نمیکند ، این تغییر وظیفه بسیار نافع بود و بار دارنده چک را سبک ساخته است چه بموجب ماده مزبور چنانچه پس از اخطار بصادر کننده چک مشارالیه ظرف ده روز وجه چک را بدارنده چک نپردازد یا بمنظور پرداخت وجه چک بدارنده چک وجه را در صندوق دادگستری یا بانک تودیع نکند سوء نیت او محرز بوده و به مجازات مقرر در ماده ۴ حبس تادیبی از شش ماه تا دو سال و جریمه نقدی معادل یک چهارم وجه چکی که محل نداشته یا یک چهارم مابه التفاوت محکوم خواهد شد .

با آنکه منظور از قانونهای مکرر صدور چک بلا محل یا (پرداخت نشده) تعیین تکلیف فوری دارنده چک و وصول وجه میباشد متأسفانه در عمل دیده شده است از طرف دادسرا اخطار حسن نیت بوسیله کلانتریها ارسال میگردد و پس از بازگشت اخطار پرونده بشعبات بازپرسی ارجاع میگردد و آقای بازپرس بعنوان تکلیف سازش با تعیین وقت طرفین را احضار میکند در صورتیکه طبق قسمت آخر ماده ۴ لازم است ضمن اخطار حسن نیت متهم برای رسیدگی دعوت شود . و همان وقت شاکی نیز برای تکلیف سازش دعوت گردد باین ترتیب دارنده چک سریعتر بحق خود خواهد رسید و از ماده ۴ قانون نیز بخوبی این معنی مستفاد میگردد که منظور مقنن تسریع در رسیدگی و تعیین وقت ضمن اخطار حسن نیت بوده است چه ماده مزبور مقرر میدارد : « برای اینکه صادر کننده چک از شکایت کیفری

مطلع شود مرجع رسیدگی اخطاریه که به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است ارسال خواهد داشت مفاد شکایت و شماره و تاریخ و مبلغ چک را راباطلاع او رسانده و او را برای رسیدگی دعوت مینماید» بطوریکه ملاحظه میشود در ضمن اخطار حسن نیت وقت رسیدگی باید معین گردد، در این ماده دو نکته دیگر قابل توجه بچشم میخورند نخست آنکه چگونه و بچه ترتیب صادرکننده چک پس از تودیع وجه چک در بانک یا در صندوق دادگستری منظور خود را مبنی بر پرداخت بدارنده چک نشان خواهد داد.

در مورد تودیع وجه چک در بانک این منظور بخوبی معلوم و مشهود میگردد چه دارنده چک پس از اطلاع ببانک مراجعه و وجه چک را اخذ مینماید مگر آنکه صادرکننده چک پس از تودیع کتباً از بانک تقاضا نماید از پرداخت وجه چک بدارنده خودداری شود که در اینصورت طبق ماده ۹ قانون مزبور رفتار خواهد شد که بجای خود توضیح داده میشود.

هنگامیکه صاحب حساب وجه را در صندوق دادگستری تودیع میکند ماده مزبور تکلیف را روشن نکرده است شاید بعلت معلوم بودن تکلیف که امضاءکننده چک باید قبض سپرده را بقاضی مربوطه تسلیم نماید تا دستور پرداخت وجه چک بدارنده چک داده شود موضوعی که لازم بود در ماده مزبور تعیین شود که اگر امضاءکننده چک در ظرف ده روز وجه را تودیع کند ولی قبض را تسلیم مرجع رسیدگی ننماید تکلیف دارنده چک چیست و یا اگر صاحب حساب وجه بعد از مدت ده روز تودیع کند بدون آنکه تقاضای عدم پرداخت بنماید وجه مزبور بدارنده چک پرداخت میشود یا خیر؟

موضوع دیگری که قابل ذکر است تعیین تکلیف پرونده‌های قبلی است باین توضیح که آیا نسبت به پرونده‌های که در جریان است و فاقد اظهارنامه باشند آیا اخطاریه حسن نیت باید ارسال شود یا نه؟

و اگر پرونده در دادگاه مطرح باشد دادگاه باید دستور ارسال اخطاریه حسن نیت را صادر نماید یا چنین اخطاری لازم نیست؟ طبق اصول کلی نظر باینکه قانون آئین دادرسی عطف بماسبق میشود بنظر میرسد نسبت به پرونده‌های قبلی نیز صدور اخطاریه حسن نیت لازم باشد اعم از اینکه پرونده در دادسرا باشد یا در دادگاه چه قبلاً اظهارنامه ارسال شده باشد و چه ارسال نشده باشد.

بموجب قاعده رعایت حال متهم باید با وحق داد از آخرین فرصت که بنفع اوست استفاده نماید و البته ارسال این اخطاریه بنفع شاکی نیز میباشد که شاید زودتر بحق خود برسد و با مراجعه متهم با و رضایت او جلب گردد .

هر چند که در قانون مذکور راجع بدادخواست ضرر و زیان مدعی خصوصی که باید تا اولین جلسه دادرسی تقدیم شود تذکری داده نشده است ولی روشن است که این موضوع شامل مواد کلی آئین دادرسی کیفری میباشد و دارنده چک موظف است تا اولین جلسه دادرسی دادخواست ضرر و زیان تقدیم دارد .

با آنکه از نظر قابل گذشت شناختن جرم صدور چک پرداخت نشده چنین بنظر میرسد که قانون جدید خفیف تر از قوانین قبلی است ولی با توجه باینکه بند الف ماده ۲۳۸ مکرر قانون مجازات عمومی حذف گردیده و همچنین بندالف وب و دو اظهارنامه ابلاغ واقعی از بین رفته و مجازات در صورت عدم پرداخت ظرف ده روز و یا عدم رضایت شاکی از ششماه تا دو سال تعیین شده میتوان گفت قانون مزبور شدیدتر از قوانین قبلی است حال با این نظر آیا نسبت بچکهاییکه قبلا صادر شده باید رعایت این قانون بشود یا رعایت قوانین قبلی ؟

با مذاکره ای که با بعضی از قضات دادسرا بعمل آمده است عموماً معتقدند که تاریخ چک باید در مد نظر گرفته شود و هر دو قانون باید رعایت شود و این عقیده صحیح نیست بلکه بهر صورت چون قانون قدیم نسخ شده است طبق قانون منسوخ نمیتوان اشخاص را تحت پیگرد و تعقیب قرار داد مضافاً براینکه مجموع خصوصیات موجود در قانون جدید از نظر قابل گذشت بودن و یا اثبات حسن نیت اتهام را ممکن است منتفی سازد .

ماده ۹ قانون اخیر موردی را پیش بینی نموده است که قابل توضیح است چه ماده مزبور میگوید « در صورتیکه برای جلوگیری از پرداخت وجه چک بمقامات قضائی رجوع شود تقاضاکننده باید معادل وجه چک را بصورت نقد یا ضمانت بانکی تا تعیین تکلیف نهائی کار تودیع نماید و در اینصورت وقتی دستور جلوگیری از پرداخت وجه چک صادر خواهد شد که تقاضا مبتنی بر دلایل موجه باشد » .

در مورد این ماده هرگاه تقاضا بعلت ادعای مجعول بودن یا گم شدن یا سرقت چک باشد و مرجع قضائی دعوی را مبتنی بر دلایل موجه تشخیص دهد

میتواند متقاضی را از تودیع معادل مبلغ چک معاف نماید .

در نظر اول از جمله (و در اینصورت وقتی دستور جلوگیری از پرداخت وجه چک صادر خواهد شد که تقاضا مبتنی بر دلایل موجه باشد) چنین مفهوم میگردد که اگر وجه در بانک گذاشته شود و صاحب حساب تقاضای عدم پرداخت ننماید و در هر موقع باز پرس دستور خواهد داد وجه بشاکی پرداخت شود و همچنین اگر وجه در بانک گذاشته شود و صاحب حساب تقاضای عدم پرداخت هم ننماید ولی دلیل نداشته باشد باز هم طبق دستور مرجع رسیدگی وجه بدارنده چک پرداخت میشود .

حال اگر فرض شود صاحب حساب وجه را در بانک تأمین نماید و تقاضای عدم پرداخت کند و بمراجع دادگستری رجوع نماید آیا علاوه بر وجهی که در بانک تأمین شده است باید معادل وجه چک را بصورت نقد یا ضمانت بانکی تودیع کند ؟ از ماده مزبور مستفاد میگردد که تودیع وجه چک علاوه بر تأمین آن در بانک لازم است و پسندیده تر بود اگر مقرر میشد اگر هم وجه در بانک یا در صندوق دادگستری بعد از مدت ده روز هم تودیع شود بدارنده چک پرداخت گردد زیرا بطوریکه سوابق امر نشان میدهد صادرکننده چک تنها برای آنکه موجبات تاخیر در پرداخت و در نتیجه آزار و اذیت دارنده چک را فراهم کند که شاید باخذ مقدار کمتری راضی شود در عوض پرداخت آن بدارنده چک وجه را در صندوق دادگستری تودیع و ادعای واهی نیز برکم شدن یا سرقت یا منجمول بودن اسضاء مینماید و از صد فقره پرونده هائی که صاحب چک ادعا نموده شاید یک پرونده نیز ادعای آنها باثبات نرسیده است بنابراین نظر باینکه اغلب و بطور عموم دارنده چک ذیحق در اخذ وجه میباشد اصلح آن بود که اگر وجه چک چه در صندوق دادگستری و چه در بانک تودیع شود بدارنده چک پرداخت گردد اگر بفرض محال ادعای مدعی جعل یا سرقت یا کم شدن ثابت گردید در اینصورت دارنده چک مورد تعقیب قرار گرفته و با خسارت وارده از او مسترد شود .

تصویب این قبیل مواد سبب میشود که صاحب حق سریعتر بحق خود برسد و از تشریفات بی اساس و آزار دهنده آسوده گردد ترتیبی که تا قبل از تصویب قانون جدید معمول و متداول شده بود بیشتر و بهتر احقاقی حق مینمود چه بمجرد

شکایت شاکی پرونده بکلانتری مربوطه ارسال میشد تا صادرکننده را احضار و مورد تعقیب قرار دهد و با پرونده بداد سرا اعزام نماید و نظر باینکه از وضع هر قانون تعیین تکلیف سریعتر و احقاق حق فوری تر منظور نظر است از هر طریق که این منظور حاصل شود باید استفاده شود و فعلا که قانون جدید بموقع اجراء گذاشته شده است باید سعی شود پرونده های مربوطه بصدر چک پرداخت نشده هرچه زودتر خاتمه یابد .

بهر صورت اختلاف عمده ای که بین قانون جدید و قانون قدیم وجود دارد بطور فهرست ذکر میگردد باشد که مورد استفاده اجرا کنندگان قانون واقع شود .

۱ - در قانون قدیم برای صدور اجرائیه ارسال اظهارنامه لازم بود در صورتیکه در قانون جدید ارسال اظهار نامه ضروری نیست .

۲ - ابلاغ قانونی اختاریه حسن نیت کافی است و ابلاغ واقعی لزومی ندارد

۳ - در قانون قدیم اثبات سوء نیت بر عهده دارنده چک بود ولی در قانون جدید اثبات حسن نیت بر عهده امضاء کننده چک است .

۴ - جرم صدور چک بلاسحل یا پرداخت نشده در قانون قدیم تا قبل از صدور کیفرخواست قابل گذشت بود در صورتیکه در قانون جدید اصولا جرم مزبور قابل گذشت است هر چند بعد از صدور حکم باشد .

۵ - در قانون قدیم در صورت عدم ارسال یا عدم ابلاغ واقعی اظهارنامه مشمول بند الف ماده ۳۸ مکرر بود حال آنکه موضوع ارسال اظهارنامه و ابلاغ واقعی یا قانونی در قانون جدید ذکر نشده است و ابلاغ قانونی اختار حسن نیت آنهم باخرین نشانی صادرکننده در بانک کفایت میکند .

۶ - تا قبل از تصویب قانون جدید اگر وجه موجود در حساب صادر کننده چک مبلغ جزئی از مبلغ چک کمتر بود و باصطلاح کسر موجودی داشت مبلغ موجود در حساب بدارنده چک پرداخت نمیشد ولی ماده ۵ قانون جدید مقرر میدارد که اگر موجودی وجه در حساب کمتر از مبلغ چک باشد بتقاضای دارنده چک بانک مکلف است مبلغ موجودی در حساب را بدارنده چک بپردازد (ودارنده چک با قید مبلغ دریافت شده در پشت چک و تسلیم آن ببانک گواهینامه مشتمل بر مشخصات چک و مبلغی که از محل بدارنده چک پرداخت نگردیده در بانک

دریافت میدارند چک صادره نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده بلامحل محسوب میشود و گواهینامه بانک در این مورد برای دارنده چک جانشین اصل خواهد بود»
 ۷ - در صورتیکه اسضاکننده چک ادعائی نسبت به چک داشته باشد

باید اولاً مبلغ چک را در بانک تأمین نماید و کتباً از بانک تقاضا کند وجه مزبور بدارنده چک پرداخت نشود ثانیاً شکایت را با مدارک بدادسرا تقدیم نماید ثالثاً معادل مبلغ چک وجه نقداً یا ضمانت بانکی تأمین بسپارد و با این حال در صورتیکه دلائل مدعی موجه باشد دستور جلوگیری از پرداخت وجه چک ببانک داده خواهد شد در صورتیکه در قوانین قبلی همان تودیع وجه چک کافی بود.

۸ - در قانون جدید هم صاحب حساب وهم شخصیکه بنمایندگی ویا وکالت مشارالیه اقدام بصدور چک نموده در صورت عدم پرداخت وجه چک هر دو مسئول پرداخت وجه چک میباشند وامضاءکننده چک بعلاوه قابل تعقیب جزائی است مگر آنکه ثابت نماید عدم پرداخت وجه چک مستند بعمل صاحب حساب بوده است که در این صورت صاحب حساب قابل تعقیب جزائی است. در قوانین قبلی این مورد که شخصی بوکالت یا نمایندگی اقدام بصدور چک نماید اصولاً پیش بینی نشده بود.
 ۹ - در قانون قبلی حساب اشخاصیکه در ظرف یکسال سه بار اقدام بصدور چک بلامحل سینمودند و طبق حکم دادگاه محکوم شده بودند در بانک بسته میشد. ولی بموجب قانون فعلی مدت یکسال قید نشده یعنی اگر در هر مدت شخص صاحب حساب سه بار اقدام بصدور چک بلامحل نماید که منجر بشکایت کیفری شود بانک مکلف است حساب او را ببندد و احتیاج بصدور حکم محکومیت نیست و دادسراها موظفند در مورد شکایت کیفری از وجود پرونده و شکایت شاکی بانکها را مطلع نمایند و ببانک اطلاع دهند.

۱۰ - در مورد اشخاصیکه مجهول المکان باشند ماده ۱۷ قانون اخیر مقرر میدارد که اگر شاکی برای نشان دادن نشانی صحیح و یا تودیع هزینه آگهی حاضر نشود و یا اظهار عجز نماید و اختاریه حسن نیت به نشانی بانکی متهم ابلاغ شده باشد احضار متهم بوسیله مطبوعات لزومی ندارد.

در این مورد باید اضافه کرد که اگر اختاریه حسن نیت بنشانی بانکی متهم ابلاغ شده باشد دیگر این متهم مجهول المکان نیست و این فرض پیش نمیآید چه در صورتیکه احضار متهم لازم باشد طبق ماده ۹۸ اقدام خواهد شد.